

HETILAP.

Gazdászati, müipari és kereskedelmi folyóirat.

Megjelenik hetenkint egyszer
Szombaton másfél iven.

Ára három óra helyt 2 f. —
Postáni széküldéssel 2 f. 20.

Jelentések ára soronkint 3 p. kr.

 Teljes számú példányokkal még szolgálhatunk.

Tartalom: Gazdászatunk bajai és teendői. — Sóbányák statistikájához. — A kereskedelmi politikáról általában. — Háromszékről. — Egerbegy. — Kolesról. — Bukarest. — Kolozsvári napló. — Hírfüzér. — Elegytár.

Gazdászatunk bajai és teendői.

II.

Ha látjuk, hogy gazdászatunk gépezete, mint ha a tehetetlenség békőibe volna verve, úgy nem akar kedvező eredményre, csak mérsékelt anyagi jólétre is segíteni; ösztönszerű vonzalom kisztet, hogy körül nézzünk, a gátló bajokat megismerjük, s a netalán teendők iránt tájékozzuk magunkat.

Azon bajok, melyek a majorság és úgy nevezni szokott paraszt*) birtok ki nem tisztált állapotából fejlenek ki, ezen lapokban már tárgyalva lévén, azokat ez úttal mellőzni kívánjuk, mert hiszen egyéb bajok is oly nagy számmal nehézelnek a gazdászatra, hogy csak a tolnak is gondot ad az azokkal megmérkőzés.

Azonban minden bajok közt legnagyobb a földbirtok tagosítatlan állapota. Ha kimondjuk, miszerint a gazdászatunkat nyűgző békő láncszemei nagyobbára a földbirtok ezen állapotából alakulvák, állításunkat igazolni is akarjuk.

A birtok tagosítatlan állapota úgy szólva minden gazdászati haladást, lényeges javítást, az okszerű gazdászat elveinek alkalmazását lehetlenné teszi. A míg a gazda kénytelen a községi lordulók igényeihez alkalmazkodni, földet, szénafüveit a község szokása szerint művelni; míg nem a gazda értelmessége, földet igényei szabják meg a termelés körül a gazdászati eljárást, hanem az elődöktől öröklött rögzött szokás; addig a legértelmesebb, legokoszerűbb gazda is leg-

fennebb csak többet trágyázhat, jobban szánthat kaszálhat és kapálhat, mint tudatlan és tunya szomszédja; de egyébben alig foghat tőle különbözni gazdászatában. A tagosítatlan birtok, mint disznó nyakán a czöllönk, minden lépésében gátolja a haladni akaró értelmességet, mint madárra kötött porász, visszarántja a szabadon munkálni kívánó javítást, mint árnyaló köfal visszszaveri az okszerű gazdászat jótékony sugárait.

Ha a földművelés magas fokán álló jószágokat vagy épen országokat látunk, vagy ezek virágzó állapotáról olvasunk a helyett, hogy kedv és elhatározás ébredne kebleinkben, a virágzásra segítő módok és eszközök alkalmazása által hasonló állapotra törekedni, fájdalmat kelt fel azon gondolat, hogy mind azok nálunk nem alkalmazhatók, mert birtokaink tagosítatlan állapotban lévén, a község szokásának kell hódolnunk.

Ha látjuk, vagy olvassuk, hogy a tagosított jószágokban a birtok egy gyönyörű kerthez hasonlít, melyet minden felől csinos eleven gyepek szegélyeznek, a gabona- és takarmány-táblákat jó ízű gyümölcsökkel diszelve fák ékesítik, csak sohajok fakadnak kebleinkben, tudván, hogy tagosítatlan birtokaink nem engedik szívünknek, hogy kezeink ily szerű munkájából magának örömet merítsen.

Ha tudjuk, hogy a némely tekintetben különböző tápanyagokat igénylő gazdasági növények czélszerű egymásutáni természet által a föld termő erejét folytonos használat mellett is huzamosabban meg lehet tartani, tehát ritkábban kell trágyázni, mint jelenlegi földművelési rendszerünk mellett, tudásunk ismét csak fájdalommal tölt el, hogy tagosítatlan birtokunk azon eljárás alkalmazását nekünk nem engedi.

Ha tudjuk, hogy oly országok, melyekkel a természet jóval kisebb mértékben érezte kedvezményeit, mint hazánkkal, a tagosított birtok okszerű művelése által gazdagabb kamatot huznak birtoktökejük után mint mi, méltán azzal

*) A paraszt kifejezést a német „Landmann” szó értelmében vesszük.

menthetjük magunkat, hogy hiába, a mi birtokaink tagosítatlanok, a mi kezeink kötve vannak.

Az országos eredmény, melyet gazdaságunk még a gabonatermesztésben is felmutat a statisticusok által felvett 30 millió véka gabonában, oly rendkívül csekély, hogy nemzeti tökének, a földbirtok ily hálátlan kamatozása méltó fájdalmat gerjeszthet kebleinkben. Ha a kopaszon heverő ugar fejében egy harmadát le is vonjuk mivelés alatti földeinknek, egy hold általában mintegy 17 véka gabonát, pénzben fejezve ki pedig a mag és költségek levonása után 10 vftot; holott már Csehországban több mint 25-öt jövedelmez.

Az eddigelő tagosított birtokok példája azt mutatja, hogy a takarmány-növényeken s így a marhatartás gyarapulásán kívül, a gabonából is tagosítással ugyan azon birtokban könnyen lehet két anynyit termeszteni, mint tagosítás nélkül. Azonban mi állításunkban és számításunkban mérsékelttek kívánván lenni, a tagosítás országos nyereségéül az eddigi termésnek csak egy harmadát akarjuk beszámítani, így is az évi haszon 10 millió véka gabonát, pénzértékben pedig 20 millió vftot tenne, mely összeg az egész földbirtok adóját fedezendené, s azon kívül az egyesek anyagi jóllétének hatalmas tényezője lehetne, s hogy nem válhatik azzá, a birtokok tagosítatlan állapota okozza leginkább.

Ámde tagosítás mellett nem csak a gabonatermesztés mennyiségét, hanem a takarmány-növényeket is könnyen lehetne nem egy harmaddal növelni, hanem háromszorozni is. Ha jelenleg semmit sem jövedelmező ugaraink helyét pityókával, répával sat. diszjelgő táblák váltanák fel, melyek Angliában s más gazdaságilag mivelte országokban oly hatalmas factorai az épen oly jövedelmes, mint gondos állattenyésztésnek, állításunk valódiságáról mindenki tényleg meggyőződhetnék. E szerint azon országos évi szénamenynyiség, melyet hazánk statisticusai 11 millió mázsára tesznek, 33 millió mázsa széná értékű takarmánymenynyiségre emelkednék, mi által földtökének évi kamatja, ha egy mázsa szénát csak 1 vftba számítunk is, 22 millió vfttal növekedne, s hogy nem növekedhetik, tagosítatlan birtokaink okozzák nagyobbára.

Ha ezen mérsékelt számítás eredményét fontolóra vesszük, lehetetlen, hogy ezen évenkénti roppant országos veszteség a legfájdalmasabban ne hasson kebleinkre, és megbocsáthatlan bűn volna, ha jövendőre nézve is kezeinket összedugva minden utat és módot meg nem ragadnánk saját és maradékaink jólléte eszközésére. A legcélszerűbb mód pedig a tagosítás.

Aztán a birtokok jelenlegi szétdaraboltsága mellett igen sokszor még arról se lehetünk biztosok, hogy a mit vetünk, ha szinte az elemi csapások meg is kimélnék, bántatlanul betakaríthatjuk. A jelenlegi községi rendőrség mellett tavasszal május közepéig nem vagyunk képesek réteinkről s igen sokszor még vetéseinkről is kitiltani a marhákat, s aztán mégis csodálkozunk, ha réteink vékony rendekkel jutalmazták fáradságunkat; ősszel nem bátorkodunk kora idejében vetni, nehogy a sok lézengő marha és juh az őszi sáros napokban tönkre tegye felkapott vetéseinket; s mégis sűrű kalangyát váránk! Szóval, tagosított birtok nélkül a mi népünk között pontos mezei rendőrséget nem tarthatni; e nélkül pedig a gazdaság elveszti vonzó kellemeit, s vérrontó, bosszúsággal teljes küzdelemmé válik.

Ámde azt mondják némelyek, hogy a tagosítás által a marhalegelés szűkebb körre szorulván, marhatenyésztő országunk ez útoni jövedelme csökkenne. Mi pedig azt állítjuk, hogy tetemesen növekedne; jelenleg azon haszon, mit a legelésre használt föld a marhatartás útján hajt az országnak, koránt sem áll kedvező arányban ezen föld értékével s terjedelmével, alig hajtják be a földbeli töke két száztőlját; tehát nemcsak nemzet-gazdasági tekintetben károsok, hanem az egyeseknek sem hajtának anynyi hasznot, mennyit célszerű kezelés után hajtának. Aztán hogy istállózás és mesterséges legelők útján a gazdasági állatokat sokkal tökéletesebb minőségben, aránylag nagyobb mennyiségben lehet tenyészteni, mint a nálunk szokásos közlegelés útján, fényes sikerrel bizonysította több más országokon kívül Anglia. Szóval, nem találunk egyetlen egy okot is a tagosítás ellen.

Ha tehát azt akarjuk, hogy nemzeti tökének — a földbirtok, mely után másfél millió hazánkfia várja élelmét, a jelenlegi szomorú országos eredménynél kedvezőbbet mutasson fel, sürgessünk tagosítást.

Ha akarjuk, hogy szakértő, okos, egyszerű gazdaság verjen szilárd gyökeret hazánk földén, ha akarjuk, hogy kopasz, meztelen határaink kellemes kertekhez hasonló tekintetű nyervek, sürgessünk tagosítást.

Ha akarjuk, hogy practicus századunk azon találmányai, melyek más országok gazdasága mezején oly jótékony befolyást gyakoroltak, mi reánk is hatással legyenek; ha akarjuk, hogy mi hasznot és jót a tapasztalással kezelt fogott tudomány eredményezett, mi is javunkra fordíthassuk, sürgessünk tagosítást.

A szokásos, apáinktól tanult gazdaszat az urbériség és közterü-mentesség időszakában még csak megjárta; de ma már nem felel meg a szűkségnek, mellette vízszinén lebegő gazdaszatunk a körülmények sulya alatt bizonyosan elmerülend; s ha a csapások e legnagyobbikától meg akarjuk óvni, sürgessünk tagosítást.

A gazdaszati ismeretekkel eddigelő többnyire, a kik birtak is, úgy voltak, mint a moral némely tanaival, tudták, de nem követték; mert nem követhették a szétdarabolt birtokviszonyok miatt; égett a világló gyertya, de az irás szavai szerint a véka alatt; de bizonyára ez is másképen leend, ha birtokaink tagosítva leendnek.

Ha azt akarjuk, hogy hazánk vidékei, ha nem is Anglia területe színét nyerjék, hanem legalább a zsbói uradalom 1843-diki (midőn legvirágzóbban diszlett) ábrázatát öltsek magukra, ismét és ismét sürgessük a tagosítást.

Ezen s még több közfontosságú körülmények, minthogy a tagosítás iránt különben is oly sok önkénytes törekvés mutatkozott, az erdélyi 1847-diki országgyűlést arra birták, hogy a tagosítást, mind a józan gazdaszat egyedüli horgonyát országosan, törvényileg kimondja. A törvény szentesítve is van. Azonban az ügy, közfontossága daczára is az új közigazgatási alkotások közt háttérbe szorult. Országunk jólléte, másfél millió laktársunk érdeke várja, hogy a statushatalom kezelői a nagy ügyet felkarolják, s czélszerű tagosítási törvények által a tölenség beköiben küzdő gazdaszatunkat kiszabadítsák. Ez a statusnak legsürgetőbb mezőgazdasági intézkedései közé tartozik.

Sóbányák statistikájához.

I.

KÖSŐ-TELEPÜNK FEKVÉSE, MINŐSÉGE.

Erdély oly gazdag konyhasó dolgában, hogy Fichtel tanácsos szerint egész Európát ezeredekig képes volna sóval ellátni. *a)*

Azon sóér kifolyása az erdélyi, mely Europa keleti felét elágozza. Verestoronynál jő be hazánkba Oláhországból, Rimniktől: itt két ágra szakad, egyik Vizaknán, Tordán, Dösaknán alkot bányákat; a más ág Köhalom, Udvarhely, Parajd, Zsábenyiczán keresztül Radnának megy. A hazán kívül Lengyelhonban felcsap Vieliczkaig, Magyarhonban Sóváríg. A hosszúság, mit Rimniktől Vieliczkaig tart, mintegy 120, szélessége

a) Fichtel: Beiträge zur Mineralgeschichte Siebenbürgens. II. Theil. Geschichte des Steinsalzes 1780. §. 76.

15—20 mértföld. *a)* Futása a Kárpátokkal paralell megy.

Azon tájoknak, melyek tengerből kénytelenek konyhasót nyerni, fogalmuk sem lehet a gadságról, melylyel Erdély kősó dolgában van ellátva. Hol vonala megy, a föld gyomra egész felszinéig tele van. Milyen mély, megmondani nem tudjuk, mert 80 ölnél belebb aknáinkat nem hajtják; *b)* de azt mindennap látjuk, hogy vannak egész helységek, melyek a sótól földüket alig szánthatják, s mint Udvarhely mellett Szentmárton, pinczéiket sóba vágják; *c)* s vannak egész vidékek, melyek sóvirágok közt aratják sótalan kenyeröket.

Sok helyt egészen napfényre tölta fel magát; de a kormány, mint Oláhpénteken, Bilakon, Széken, Homorodon földdel szokta berakatni, mit azonban az eső gyakran elelmos; mig ellenben mint Szovátán és Parajdon, hol 20—30 ölnyre emelkednek a sóhegyek, befödetni szinte lehetetlen.

Minthogy fenekét nem láttuk, nem lehet megmondani min nyugszik. Történik azonban, hogy az ismeretes 80 öl mélységig, néha a sóréteget földrész szakasztja meg; de ha áttörik, a só tovább folytatja magát. Ezen jelenség Décsen 1802-ben eléjött; a bánya fenekén kék palaföld, s alabástromra akadtak; már felakarak hagyni a bányát; de kísérletek között végre is áttörték, s a só a maga szépségében ismét ott állott. *d)*

Sötömögünk jegőczödése igen természetesen hat szegletekben mutatkozik; azonban hol földdel jön érintkezésbe, ott a jegőczödés vagy négy szegletet ölt, s képződnek az ugynevezett szem-sók; vagy rostos alakban tapod a földhez.

II.

SÓSKÚTAK.

A kősó ezen mennyisége egy sereg sósvizet, sóskútát idéz elő hazánkban. Százhusz helységnek volt Fichtel idejében sóskútja, s minthogy némely helységnek hat hét is vagyon, háromszázra tette az ismert sóskútak számát. *e)* E sóskútak hogy mennyire tiszták és sósak, tanúsítja az, hogy azon helységek, melyek e kútak birtokosai, azokat hetenként bizonyos napokban a kormány engedelmével meritik, hordják, s ételeiket azzal sózzák, s kősóra nem szorulnak.

a) Ugyanott 27. lap.

b) Fichtel 22. lap.

c) Nemz. Társalkodó 1831. 60. l.

d) Szentírás és Természet szava. 12. l.

e) Fichtel's Geschichte d. Steinsalzes. 32. lep.

E sóskútakat rendszeresen felügyelik, s gyakran megesik mégis, hogy a kútakból kitolyó vizet a vidék népe szekérrel és gyalog megrohanja, szekereket megrak; s megtörténik hogy észreveszik, akkor katonaság megy reájok, s egész csatává válik az ügy, különben a szekér és marha elkoboztatik.

III.

TÖRTÉNETI ADATOK.

Mikor kezdék mivelni sóbányáinkat, nincsen reá történelmi adatunk. Hogy Roma itteni uralkodása alatt, (K. u. II—III. száza) több helyt ásatá, a hagyományok mellett, még azon kiürített bányanyomok is bizonyítják, miket Marosujvárit, Zsabenyiczán, Tordán, Patán, és Széplakon Szamosujvár mellett hagytak, melyek nagy részt már sóstavakká alakultak.

Mikor a magyarok Erdélybe jöttek (IX. sz.) úgy látszik, sóbányákat találnak; mert Tuhutum kéme, miután Erdélyt megjárta, s főnökéhez visszatért, azt mondja többek közt, mikép itt sót ásnak. *a)* S hogy igazzának kellett lenni, abban kételkedni senki nem foghat, hacsak fel nem akarja tenni, hogy az akkori nép són legeltetve nyájait, maga a só használatával ismeretlen volt. Még is magáról a bányászatról hiteles adatunk legelőbb 1405-ben jött elő, mikor is Sigmond király egy törvényczikkben a földes uraknak eltiltja saját földjeiken a bányanyitást másoknaki eladás végett. *b)* Később II. Ulászló király egy törvényczikkében ismét megemlíti, mikép a sóbányák nyitása királyi jog. *c)*

Azonban látszik, hogy a só ezen bővségiért, királyaink nem láták tanácsosnak királyi jogukból egyedárusságot csinálni. Még a fejedelmek korában is fenáll a jog, hogy a földbirtokos saját földjén a só maga számára szabadon vágathatá. *d)* Sőt, hogy a föld ezen bőv adománya közös legyen, Erdély rendei tovább mentek: s minden nemesnek jogai közé sorolák a királyi aknákból oly áron vehetni sóját, mennyiben annak vágatása került; *e)* mi régebben 12 pénz vala.

A sóaknák ezen patriarchalis kezelése az utolsó századokban tétetett a mostani tábra. A mostan uralkodó ház a földbirtokosok sóhasználatási jogát csak is a sóskútakra szorította. A nemesi, ugynevezett ingyen só árát 1748-ban,

a) Ibi foderetur sal. Anonym. Bel. Reg. Not. cap. XXV.

b) Sigism. Decret. II. art. 30.

c) Uladislai II. Decret. I. art. 30.

d) Approbata Constitutio III. Rész. 15 art.

e) Approbata III. 15. 2.

hogy a királyi tábla fizetését belőle fedezze, 12 pénzről előbb 18-ra emelte, onnan mind felebb; mig végre 1765-ben egészen megszüntette, s a nemességgel is úgy kezdé fizettetni a só, mint a hon több polgáraival. Napjainkban egy mázsa só 3 rf. 15 kr. pp.

Természetes, hogy a só ezen kiváltságos kezelése, Erdély más két nemzetének, a székelység és szászoknak rovására esik, ha e két nemzet is sójavadalmakban nem részesítettett volna. Innen a szász nemzetet II. Andrásról nyert oklevelök arra hatalmazta volt fel, hogy a bányákról minden évben háromszor apró só vihetek magoknak De idő folytán ők is elvesztették.

A székelység pedig, földjének azon kiváltságánál fogva, mikép eddig királyi jogot nem ismert: egyelőre nemzeti sajátul kezelteté bányáit. Azonban forgott az idő, s a székelység nagy része János Zsigmond fejdelem ellen 1672-n felkél, a fejdelem a felkelteket legyőzi: Segesvárt országgyűlést tart, hol a főnököket lenyagztatja, a székelységet pedig notáztatja. Ekkor foglalja le a székelyföldi bányákat is. De azért e nemzet fiainak, mivelhogy fejdenként nemesek valának, a nemesi só megadatá, ha mázsájáért az 1 pénzt, s a vonó lovak számára évenként az egy köből zabot megadák. *a)* Azonban e kiváltságnak is együtt a többi nemzetével vége szakadt.

A só elszórásának Erdély régi kormánya még egy más módját is elnézte, a sóvali kereskedést; mi tulajdonkép eredetileg a kiváltságosak csempészkedése volt; s melyből később a Moldvabóli csempészet fejlett ki.

Különösen kedvelték ezt a székelyek, honnan az 1555-ben Kendi és Dobó I. Ferdinánd erdélyi vajdái által megerősített őstörvényeikben erről igen tulságos emlékezet van. A 73-dik törvényczikk nemcsak hogy a székelyfölddel szomszédos megyékbe megnyitja nekik a kereskedést, sőt kimondja, hogy ha igaz pecsét van nála, háboritóját ha megöli is önvédelmében, egy só a dija. *b)*

Később a nemzeti fejedelmek korában is törvényesítik e kereskedést. Meghatározzák t. i. 1670-n hogy czédulák nélkül is lehessen szekerekkel szállhordani, minthogy az, ki nagyba veszi a bányákról, czéduláját minden kis vevőnek oda nem adhatja. *c)* De kereskedés folyt is egész napjainkig. Utolsó időben oly meszsziire mene visszaélése, hogy akkor, midőn a bányáknál 3 rft.

a) Approbata III. 15.

b) Székely nemzet constitutioi. Pest. 1816.

c) Fejérvári 1670. 22. art.

15 kr. volt pengőben mázsája, ők a Moldvából becsempészett só 2 p. rftért egész az ország közepéig tudák szállítani. Miért a forradalmi kormány a parajdi bányánál a só két pengőre eresztette volt. Napjainkban pedig, az új szervezéssel, a kereskedés merőben eltiltatott.

(Vége köv.)

Kö v á r y.

A kereskedelmi politikáról általában.

Hosszas idő telt el, míg az országok kormányzói, a kereskedést valami egyébnek és nem csupán az ő gazdagulásuk forrásának kezdték nézni. Azon gondolatától, hogy országuk jóllétének egyik támasza s alapja a kereskedés, sokáig távol voltak.

A kereskedés iránti országos érdek első sejtelve a tenger melléki kereskedővárosokban támadott.

A hajdankorból ismeretes példája ennek a tyrusi Hirám király szövetezése Salamon királlyal.

Carthago vala a legelső kereskedő államban, melynek eszébe juta, tartományokat hódoltatni, hogy annál biztosabban s nyereségesebben kereskedhessék velök.

De aratta is vele azt a keserves tapasztalást, hogy kereskedő országnak a hódolási vágy nem üdvös.

Róma a mily nagy volt a hódoltató politikában, oly alatt állott a kereskedés igazi szellemében. Róma kormányzói csupán vámjövendelmek iránt érdeklődtek, s a kereskedés tárgyában kötött egyezményeik célja nem a kereskedés pártolása volt, hanem ellenben az általuk meghódolt népek kereskedésének gátlása.

A hűbéri rendszer, mind a kereskedést, mind a kereskedelmi politikát anynyira fojtotta és nyomasztotta, hogy a népvándorlással alakult országokban emennek majd nyoma is eltűnt. Milykép is keletkezhetnék tulajdonképi kereskedés oly országban, hol egyik néposztály a többieket mind a porba tapodja és semmivé teszi.

Egyházi törvények is voltak azon időből hátráltatására a kereskedésnek, nevezetesen azok, melyek a pénznek kamatra való kölcsönadását bűnös dolognak állították. A kinek tehát valami üzletre pénz kellett, zsidó kezére kellett adnia magát, s ezek uzsoráikkal a keresztény kereskedő gyarapodását nagyon nehézzé tették.

Ezen nehéz időkben száraz és tenger meléki német városok dacz- és védszövetségekre léptek, melynek célja eleinte ugyancsak a keres-

kedelmi utak biztosítása volt, de a mely későbbre kereskedésök s iparok gyarapítását is tárgyazta. Neve Hansa, vagy hanseata szövetség volt.

Eredetét a 13. századra (1239-re és 1241-re) lehet nyomozni.

Europa uralkodói a 16 század első felében kezdenek legelsőben a hansai kereskedelmi politikának ellene dolgozni. V. Károly császár és angolai Erzsébet megfoszták a Hansát némely előjogaiktól.

Fankhonban IV. Henrik és Sully voltak gonddal országuk kereskedési javalmaira.

A 17-k században Angliában egy fontos rendelkezés keletkezett, u. m. a hajózási acta.

Ezen végzésnek, mely főkép azt tartalmazá, hogy idegen hajó Angliában csupán csak azon ország termékeit szállithassa, a honnan ez kiindult, — célja a vala, hogy az angol és Angliávali kereskedést egészen az angol nemzet kezébe szerezze; mi ezen országnak igen is jól sikerült.

Némethonban a kereskedés ügye sokáig vesztelt. A német fejedelmek, frank áruk vásárlásával ürtették zsebeiket, s Némethon gyarait a divatváltoztatás terhe nyomta.

Spanyolhonban még rosszabbul mentek a dolgok, mert a beiföldi ipart nagy adók nyomták, s a külföldiek kereskedése annál szabadabban folyt. Elég volt a kormányon ülőknek, ha Amerika hőven szolgáltatott aranyat és ezüstöt a külföld fényüzési, sőt életszükségi czikkeinek is fizetésére.

De a mult század óta mind ezek nagy változást szenvedtek. Most kevés fejedelem van Európában, a ki ne igyekeznék országának minden kitelhető ipari és kereskedelmi javalmakat biztosítani; bárha nem mindnyájan választanak is czélszerű eszközöket rá.

A gyarmati kereskedés azon idő óta oly magas polezra hágott, a milyenről a régi kornak eszméje is alig vott.

A kereskedelmi politika némileg egy egészen új tudomány, mely most minden udvarokhoz békapott.

A mondott időszakban sok háborut is folytattak csupa kereskedelmi indokokból.

De a kereskedelmi politikát nem csak a kormányon ülőknek kell tudni, hanem a gyarmatoknak és kereskedőnek is szükség érteni hozzá. Mert a kereskedelmi vállalatok sikerültét sokszor hordozza a kereskedelmi törvények minősége. Sőt a kereskedő egész állapotját is ezek vagy könnyebbé, vagy nyomasztóbbá teszik.

(A fiatal keresk. arany ABC-jéből).

HÁROMSZÉKRŐL. Háromszék, köztudomás szerint, Erdély legszebb s legtermékenyebb vidékei egyike, 52 négyszeg mföldnyi területéből 14 □ mföld hazánk legnagyobb térségét alkotja az Ólt és Feketeügy partjain, melyet mindkét felől erdőkkel koronázott hegyek szegélyeznek. A lakók számát 100,000-re teszik, kik nagyobbára a térségen, mint mivvelés alatti földön oszolnak el, s csaknem mindnyájan a mezei gazdaság után várják élelmöket.

A háromszéki emberben a székely emberből egy vonás sem hiányzik. Gazdasági tekintetben oly nagy szorgalmat tanusít, minőt Erdélyben sehol, még a többi székelyeknél sem találhatni.

A föld, melyet mivvelnek, különbözö; az Ólt és Feketeügy terén víztelevény és termékeny; az ugy nevezett erdőalji falvak határait az agyagföld túlsulya bélyegzi. Követ, porondkövet, csak az erdős hegyekben és közel határokön találhatni, az ugy nevezett „Szépmezön“ bajos akkorát is találni, hogy egy szeget be lehessen vele ütni.

Égalja sajátságos, a tulságokban csaknem oly kicsapongó, mint a népe. Forró meleg nyár és didergö fagyos tél éreztetik hatásait. Bort nem termesztene, de dohány igen jó terem, mit szemerjai dohány név alatt szoktak volt árulni.

A föld nagyon el van darabolva. A székely családok felének alig van fordulónként 5 erd. köböl féréjü földje; a mely gazdának 10 köböl féréjü földje van, azt már gazdagnak tekintik. Nagy birtok, hol fordulónként 100 köböl elvethessenek, alig van egy kettö.

Háromszék jelenleg Erdély legmivveltebb vidékei közé tartozik, minek főoka jórészt a földbirtok nagy eldaraboltságában fekszik. Minél kisebb a birtok, a tulajdonos annál több munkát és fáradságot fordíthat reá s így annál több a jövedelme. A székely gazdának vagy épen nincs napszámosra szüksége, vagy ha van is, maga is velök együtt dolgozván jó példával megyen előre, minek természetes következése az, hogy öök jóval nagyobb percentet vonnak birtokukból, mint például a magyar birtokosok. Hogy az ily kis birtoku gazdák sorsa szük vagy épen rosz termés idején, szomorú, és még szomorubb lenne, ha a szomszéd Moldovából vagy Oláhországból nem segíthetnének magukon, alig szükség említeni. A marhatenyésztés az egész székben csak alárendelt szerepet játszik s ugyszólva csak szolgálja a földmivvelésnek, melytöl munkát és trágyát követelnek. A tejgazdaság és marhahizlás e vidéknek nem kenyere,

A földmivvelés tárgyai: öszbúza, rozs, árpa, zab, haricska, köles, törökbúza, pityóka, répa és vetemények. A természetes rétek által adott kevésszénát ugynevezett feketeborsó vagy lednek termesztése által igyekeznek pótoini. Kendert és mákot is termesztene; a szép kiterjedést nyert volt dohánytermesztés az újabb idökben a mezőkröl csak némely kertek zugába szorult.

A földeket hármass fordulö szerint mivvelik pusztá ugarral. Az ugart öszvetés alá rendesen háromszori szántással készítik el, söt ha göröngyös a föld, boronával és a fejsze fokával is segítene.

A mezei munkára lovakat és ökröket használnak, nagyon ritkán teheneket; ezt a szegénység jelképinek tartják. Lovat, mind a mellett is, hogy drágábbá kerül vele a gazdálkodás, csaknem annyit tartanak, mint ökröt. Az emberek azon hiszemben élnek, hogy ha ökörrel, vagy épen gyalog mennek a szomszéd faluba vagy épen vásárra, az szegyen. Minthogy a lószeker mintegy a vagyonosság jelképe, ritka valamire való gazda, melyiknek legalább két lova nincsen. Aztán a háromszéki teres és mivvel földet két jócska lóval is könnyen lehet szántani, — még ugarlaskor is, két ökörnél többet e végre nem is igen szoktak használni. Ezek mellé természetesen csak egy ember kell, ki az ekét is tartja, s a marhat is hajtja egyszersmind. Egy négy lovas eke annyit szánt, mint két eke ökörrel. A lovat azért is becsülik, hogy vele mind a trágyázás, mind a bétakarodás, általában minden munka gyorsabban történhetik, a háromszéki ember pedig a gyors munkát kedvelli. Lószekerem hordozza aratóit, hogy a gyaloglással ne vesztegessék az idöt; még azon idöt is sajnálja dolgo idején, melyet az evesré kell fordítania.

Az igás tehéntöli tartózkodást azonban nem lehet igazolni. A tehen a mellett, hogy a jármat is huzza, még borjával és tejével is használ a gazdának, s ily sok hasznossága által a kis birtokosra nézve megbecsülhetetlen.

Tulajdonképeni tiszta jövedelmet a marhatartásból nem vár a háromszéki gazda, legfennebb az erdőalji falusiak némelyike itt-ott; mert hol a föld terményei az emberek számára vannak igénybe véve, ott a marhatartás csak alárendelt szerepben részesülhet. A sertészizlás a házsámára gyakorlatban van.

A juhtartás Háromszéken az erdőalji helységekben terjedelmesebb; de benn a térben csak annyiban üzik, mennyiben gyapja és turója által a gazdaságban szükségelve van. Aratás előtt többnyire a szélbeli erdökön legelnek a juhok,

csak aratás után viszik a helységek sajátképeni határára. Ezen körülmény azon jó szokást szülte, miszerint a bácsok kiszabott juh-költség (minden fejős juh után egy erd. veder túró és egy kupa orda) beszolgáltatása mellett vállalják fel a juhak őrzését. Tulajdonképeni pénzjövedelem forrásul a juhtartás nem szolgál.

A föld mivélése itt is részint eke, részint kapa által történik; de mind ekéjük, mind kapájok különbözik az Erdély más vidékein divatózóktól. Kapájok füle nélkül a hold egyhetű újságában hiven le van rajzolva.

Ekéjük rendes kerülő-eke egy szarvval, hogy az eketartó egyén egyik keze az isztike számára szabadon maradjon, melyet a kormánydeszka és hoszsú vas takarítására használ. A lapos vas nem egyszerű, mint másutt, hanem két szárnyu, s mindkettő egyforma éles. A gerendej hátulsó vége az eke szarvában mozogható, hogy a feljül és alól szembeálló ikszegekkel az ekét alább vagy fennebb lehessen venni. Az egész eke oly jól szánt és oly könnyen jár, hogy megérdemlené, miszerint más vidéken is próbát tegyenek vele és alkalmazzák: mint említém Háromszéken az ily ekékkel az ottani földben két ökör nagy könnyűséggel szánt, sőt két jócska ló is. Lehető elterjedése mily sok vonóerőt kimélne meg, könnyen gondolhatni. Aztán marhahajtó sem kellene.

A vetés csak kézzel történik.

A gazdasági épületek lehető czélszerűen vannak elrendezve. Az istállók úgy vannak rendezesen intézve a székely gazdaságban, hogy a csürrel összefüggésben felállítják; az egyik felét a csürnek az odor foglalja el a szalmásgabona befogadására, és akkora, hogy száz s még több kalangya gabonát is belérakhatni; a másik felét rendezesen az istálló teszi ugyan azon fedél alatt, ennek hajuja a csür felől nyitva van s a takarmány helyéül szolgál. Rendezesen mind a csür odra, mind az istálló hajuja akkora, hogy a székely gazda szénáját és gabonáját mind fedél alá helyezheti el. Az istállók, valamint a házak ajtaja is vagy délre vagy nyugotra nyílik; mert különben az elhíresedett nemere szele találná, amit mind a hideget bevarazsolná, mind pedig a havat elébe rakásra fúná. A székely gazda udvarán tisztaság szokott uralkodni, minden héten legalább vasárnapra csinosan ki szokták sepreni, sőt még az utcát is kiki megsepri kapuja előtt.

Mint a háromszéki aránylag mivelt gazdaság után várhatni, a gazdák nagy gondot fordítanak a trágyára. Tudják, hogy ha nem is jönléto-

ket, de legalább hogy saját terményeikből élhetnek, a trágyának köszönhetik, s épen azért nagyon becsülik, s a gyermekek még az utcáról is szorgalmason felgyűjtik. Trágyát pénzért kapni nagy ritkaság; élnetetlen embernek tekintik, ki a maga trágyáját nem tudja felhasználni, hanem eladja. A főtrágyaanyag természetesen a marhagané, mely közé azonban a lóganét is belé elegyítik. A disznó- és tyúkganét inkább a kenderföldekre szeretik hordani. A juhganét is becsülik, azonban azt tartják róla, hogy több szalmát nevel, mint szemet; aztán keveset is tart a földben. Rendezesen tavasszal, a vetés elvégzése után szokták egyszerre kihordani a trágyát, utána öszgabonát, jelesen búzát szoktak vetni.

A marhák alját alommal gazdagon be szokták hinteni, hogy szaparodjék a trágya, s mindennap, még kétszer is kihányják a ganédombra. A ganédombnak az alját az udvar felszínénél valamivel mindig mélyebbre hagyják, jól összerakják a csomót, télben a havat, hogy jobban érjék, reáhordják, különben más kezelésnek nem vetik alája.

A gabonát nagy gyorsasággal betakarítják a mezőről. Jobb aratók egész Erdélyben nincsenek, mint Háromszéken; rossz aratónak tartják, melyik egy nap négy kalangya búzát békötéssel együtt nem vág; a kalangyát 26 kévéből rakják s a kévék sem kicsinyek, mert a tiszta búza kalangyája is ereszt közepes esztendőben 2½—3 vékát, a rozs 3—4 vékát. Van olyan arató elég, hogy jó búzában 6 kalangyát is learat kötéssel együtt egy nap. A napszámos napi díja étel mellett nyárban 30 v. kr. szokott lenni.

A szénával is éppen oly frissen bánnak, mint a gabonával. Élnetetlen gazda az, melyik rendjét 3 kedvező nap alatt hoglyába nem teszi. Egy napi száradás után már megforgatják a rendet, aztán több versen berzegetik, mint ők kifejezik, hogy a száradást előmozdítsák; innen szokták aztán közbeszédkép mondani, hogy a villa szárasztja a szénát. Rendezesen szép és jó szénát szoktak csinálni.

Azonban szénájok elegendő mennyiségben nem teremvén, lednekkal, vagy mint ők nevezik, fekete borsóval szoktak e tekintetben magukon segíteni. A fekete borsót a sovány földekbe vetik, s akkor kaszálják, mikor alsóbb hüvelyei megértek. Rendezesen a tél vége felé kezdik étetni. A háromszéki gazda télen át többnyire szalmával és kóréval éteti marháját, minthogy télben igen ritkán használja igavonásra. Az őszi vetés végezte után a Szép-mezőn lakóknál a fahordás ideje következik, s ekkor minden szorgalmas

gazda egész télire ellátja magát fával; szánan legfennebb vagy egy tönköt ha visznek. Ezen szokás által nevezetes menyyniségű kostot kímélnék meg, mert a nyugvó és jó húsba rekedt elmarha szalmával, törekkkel és polyvával is beéri. De mikor a mezei munka bekövetkező félben van, akkor fekete borsót ad marhájának, mely akkora táperővel bír, hogy marhája a kövérség miatt az első szántás alkalmával kiveti a nyelvét.

A földbirtokot aránylag drágán fizetik; egy köből féreju földnek ára 125—150 v. ft., s így egy erd. holdé 250—300 v. ft.; azonban ezen az áron sem igen kaphatni; minthogy a föld mindenki előtt oly becses, hogy csak a legnagyobb szükség kényszerére válik meg tőle.

Mily jótékony lenne ezen vidékre a birtoktagosítás s ezt követendő váltógazdaság, könnyen gondolhatni. Ha a jelenlegi pusztá ugar gabonának és takarmány-növényeknek adandana helyet, a szorgalmas nép anyagi jólléte egy nagy jelentőségű factort nyerne. 3.

Egerbegy novemb. 20-án.

A mult hó végével lefolyt szüret reménységen felüli eredménnyel jutalmazá a fáradságtalan gondos szőlőmivelőket. Menyyniségre nézve a bort a tavalyival azonosnak mondhatni, minőségre pedig három, négy fokkal felebb valónak. Vedre a mustnak 2 v.rft 30 krtól 3 v.rftig fizetődött, de a kik pinczéjébe behelyeztethették boraikat, ha csak a kérlelhetetlen szükség, a sok mindennapi fizetni való nem kényszeríti, most 4. v.rft alól nem adják.

Leopold-napi országos vásárunk elmúlt, melynél silányabbat a forradalom után nem értünk. Három napig tartó barom-vásárunkon elkölt 543 darab szarvas marha, és ló; de ezek közt alig 10 pár ökör, 74 dar. tehén, 35 rozsló, a többi apró tulok, tinó, és bornyukból állott. Árukra nézve általánosan mondhatni, hogy vesztegetődtek. Eddig megjelenni szokott idegen vevők, kereskedők ez uttal hiányzottak. — A vásár napjára nagy menyyniségben szállított öltözéki, élelmi, más kereskedelmi, mesterművi árucikkék, és kelmék, leginkább a vásárt megelőző éjen megindult, s folytonosan tartott szapora esőzéstől hirtelen keveredett sár miatt kevés kelendőségnek örvendettek.

Az Aranyos vizén lévő nagy vámos hid kigazítás végett f. hó 18-án elszedetvén, a nélkül, hogy egy átjáró hidról gondoskodva lett volna, e miatt Tordának a mezősséggeli közlekedése majd nem lehetetlen, mivel a vizen, egyenetlen mélysége és sebessége miatt, az át-

gázolás már is szekerek felborításával, és szétbontásával károkat okozott. A hegyen való útazás több meredek és e közötti veszedelmes árkok miatt, — minthogy ezen út felhagyva volt, — nagyon terhes, mi észrevehető lesz rövid időn a tordai gabonapiacson is. Az állandó hidnak felépülthez mostanság nincs reményünk mikor az azt felvállaló kolozsvári ácsmester M. J.-nak a körüli eddigi kételkedő, lassu, szakértést épen nem tanusító lépéseit naponként szemléljük, és a faanyagok meg nem hordását látjuk.

Volt Torda megyei közbecsülésű alispány D e m é n y J ó z s e f ur f. hó 13-kán estve Tordáról haza Bőöbe menő útjában a M. Csáni hodályban két lovas csáni legény által megtámadtatván, minekutána előbb kocsisa a szekérről leveretett, és hátán két kés szurással tetemesen megsebesítetett, maga is védezköz nélkül lévén, félórai fárodtságos küzdés után kénytelen volt engedni, s így az útonálló késéi által legyőzetvén, halálra czélzó szurások miatt elszédülve, élettelen rogyott le; annakutána öltözte letépetvén, pénzes tarisznyája nyakából kiszaggataltott, és így vérében fetrengve hagyott a helyen, míg egyik közeli hodályos által lakházához bévitetvén, másnap kocsisával együtt Egerbegyre, onnét orvosi vizsgálat után Tordára orvoslás végett bévitettek. A tetteseknek másnap a csendörök nyomában akadtak, és bé is fogták, kik ámbár büntényeket tagadják, de a körülmények, jelesen, hogy épen azon estve mentek haza azon úton s minden öltözetükön látszó vérfoltok ellenök bizonyít. — Ügyök a tordai cs. kir. járásbírótság előtt áll, honnan az igazságos ítéletet méltán várjuk. R. I.

K o l o s november.

Szerkesztő Ur! Derék lapja 4-dik számában igyekezik a méhtartó gazdákat megtanítani arra, hogy miként lehet a méheket tavasszal, mikor még semmi élelmet nem kapnak, kevés eledellel eltartani. S erre nézve az ajánlatik, hogy adassék a méhek eleibe tápszerű rozsliszt.

Ezen étetés-módnak minden méhes gazda méltán örvendhet, mert gyenge méhein kivált szük években ólcsón, és könnyen segíthet. Hát nem nekem ez iránt aggodalmam, és kétségem van, mely valamint előttem, ugy hihetőleg minden más méhes-gazda előtt életkérdés lehet; s ez aggodalmam abból áll: hogy vajjon miután a méhek rozsliszttel megrakodtan a kasha felmennek, s ott a benn lehető nyitott sejtbeli mézzel

érintkezésbe jönnek, nem éled-e meg e lisztben is lenni kellett kovász-anyagtól az egész méztömeg; mitől egyfelől azért félek, mivel a méz hamar éledésbe jön, ha idegen anyaggal jön szoros érintkezésbe; másfelől némely méhészek munkájuk rendin tiltják a tolvajméh lisztelti meghintését azért, mert ez által a méz éledésbe jövén, miatta az egész kas elpusztul.

Ezen aggodalmam lehet alaptalan, de lehet alapos is, s mindkét esetben a gázdászati tudomány, e lap, s különösen az olvasó méhészközönség érdekében közöltem kétségemet. Mert ha alapos aggodalmam, akkor sok méhesgazda, ki e kérdés alatti utasítást követné, korán megmenetné a kártól; s ez által is nyerne a gazdaszat, s vele a méhészet, úgy e lapnak is hitele,*) mely jelen körülményeink között nagy feladat. Ha pedig alaptalan kétségem, más érdekeltekkel erősíttessék meg hitemben, hogy az újításokra kevésbé hajlandó tömeg között, mind jó példával elől mehessünk, mind szóval az ilyes gazdaszati dolgokban utasítással szolgálhassunk, azt pedig csak úgy tehetjük határozottsággal, hogy ha tudományunkat a tapasztalás is szentesítette, s így jó sikert ígérhetünk, különben a tömeg a százados gazdaszati rendszerhez ragaszkodik. — Több szem többet lát: azért vitatkozzunk e tárgy felett is, és társalogjunk a t. cz. szerkesztő ur engedelmével.

Veres Sándor s. k.

BUKARESTBŐL oct. 21-kéről írják az Ausztriának: A szüretnek 10 nap óta mindenütt vége. Menynyiségre nézt általában, minőségre nézt helyenként a várakozásnak megfelelt. A must ára kedvezőbb, mint tavaly, minek oka az, mert a régi hort tartani nem lehetvén, az újat jobban szeretik. A törökbúza-termés hasonlólag megfelelt a várakozásnak. A már eddig behordott mind menynyiség, mind minőségre nézt sokkal jobb a tavalyinál. Ha az idő jó marad, nem volna elég

*) Egy württembergi méhesgazda közleménye után tettük közzé, a ki állítása szerint három tavaszon táplálta rozsliszttel méheit, és káros következeset ezen eljárásnak soha, de jötekonyságát igen is tapasztalta. Igen valószínű, hogy a méhek a lisztet gyomrukban átváltoztatják legott mézanyaggá, mint átváltoztatja azt a chemicus savanyok segítségével s eképp feldolgozatlan állapotban nem maradván, éledés gerjesztésére nem szolgálhat. Az elmélet ezen eljárás okszerúsége mellett szól, s közlő szerint a gyakorlat is, ugyan ezért, minden esetre megérdemli a tárgy, hogy méhesgazdáink is megpróbálják és jó siker esetében hasznukra fordítsák.

hely a raktárakban a termés betakarítására. Soha sem termesztett Oláhország anynyi és oly jó törökbúzát, mint ez évben. Az őszzes termést különben 1,800.000 kilóra szokták számítani, melyből negyedrészt kivitetett. Ez évben hivatalos tudósítás szerint már több takarított be, s még egy harmadrész hátra van. Vámhivatali kimutatás szerint aug. 1-től oct. 12-keig élelmi szerékért és törökbúzáért kerek számban 14,000 arany vám fizettetett, tehát az így kivitt termények értéke mintegy 300,000 aranyra mehet. A behozatal ellenben csak angol kézművekre szorított, melyekből 7000 mázsa vasbádóg Bukarest számára. — köz- és magánépületek fedésére. Dunai gőzhajókon 130,000 arany értékű fényüzési és más czikk hozatott be, mi 10 pcenttel többre megy, mint az ezelőtti hathónapos időszak alatt ment.

A határos országokkalli közlekedés megcsökkent, minek oka főként a járhatlan utak. E hiányan végre komolyan segítve lesz. A mult év őszen az Ölt általe lronított. Verestoronnytól Rimniken át Bukarestbe vezető út haladék nélkül járhatóvá tételik. A tömösi út iránt útmérnök Lalanne-val alku foly, ki épen most egész Brassóig kirándulást tön azon ezelből, hogy a vonalt átvizsgálván, a meglevő építési tervekből végre egyet a kormány elé terjeszzen. E kitünő szakférfi azon örvendetes meggyözödesben van, miszerint a császárság és a fejedelemség közti közlekedés helyreállításával mind két ország jóléte eszközöltetik. E miatt nem kíván semmi fáradságot kimélni, csak hogy a tömösi és verestoronnyi régi utakat a legjobb helyzetbe hozza, s azokat Bukaresttől Giurgevoig építendő út által a Dunáig vigye: s biztos hír szerint a kormány is osztja s pártolja e nézetet.

KOLOZSVÁR november 26-kán.

* Városunk világitására a hirdetett csődület megtartatván, azt B. E. ur 3318 forint évi őszzegért vállalta el. Remélljük, hogy a vállalkozó ur a mult idők homályát feledtetni fogja. Mintául ajánljuk a b. thordautczai szegletházban lévő vendéglő lámpáját.

A városi tanács következő hirdelményt bocsáta közre: Felsőbb rendelet következtében az elővásárlás meggátlása végett ezennel közhirre tételik: hogy törökbúzát, rozstot, és bármilyenü gabonát, úgy bármilyenü egyéb élelmi czikket is, — főleg pálinkafözés, nyereszkesedés, vagy bármilyenü nem iparos vállalat végett — Sz. Mihály naptól Sz. György napig reggeli 11 — Sz. György

naptól Sz. Mihály napig reggeli 9 óra előtt senkinek is, és így sem helybelinek, sem idegennek vásárolni, vagy felpénzzel lefoglalni nem szabad; a kik pedig még is e tilalom ellen cselekednének, azok a tényhez képest érezhetőleg megfognak büntettetni. November 18-kán.

H I R F Ű Z É R.

— Ö Felsége f. év novemb. 11-ki legf. határozata által pénz- és kereskedelmi minister Baumgartner András lovagot, mindkét igazgatási ághoz kitüntetett érdemteljes szolgálataival legmagasb megelégedése jeléül, az első osztályú vaskorona rendjellel díjmentesen legkegyelmesebben feldíszíteni méltóztatott.

— A kereskedelmi ministerium a postajövedelem statisztikai kimutatását és nyilvántartását szándékozáván, felszólítja a hatóságokat az általuk múlt évi novemb. 1-től f. évi octob. végéig posta úján szétküldött hivatalos levelek számának beküldésére.

— A jövő év majusában Moskauban is iparműkiállítás leend az Oroszbirodalom kézművésziményei számára.

— A temesvári kereskedelmi és iparkamara által Baján felállítani tervezett ipartanoda nagy részvétre talált. Az ottani czéhek s kereskedő társulatok oly nevezetes öszszegeket írtak alá, miszerint az üdvös czél elérésén kétkedni nem lehet. A papi, hivatalnoki és polgári osztályból egyesek is résztvettek az aláírásban.

— Bécsben a külföld példájára dockokat indítványoz az ottani kereskedelmi és iparkamara felállítani. E raktároknak hasznok az, hogy a kereskedő vagy iparos ide lerakja áruját, kap róla nyugtatványt, melyet vagy pénzként tehet forgalomba, vagy eladhat árúja gyanánt.

— Hir szerint a sokszor említett általános kereskedelmi törvénynek megjelenését mielőbb várhatni, miután a keresk. minister ur a prágai kereskedelmi kamarának kijelenté, hogy a kérdéses törvény mielőbb Ö Felsége elé fog terjesztetni.

— Az állampapírpénz-forgalomnak legújabb kimutatása mi f. évi sept. és oct. hónapokat foglalja magában, ismét tetemes kevesbitést tartalmaz. A forgalomban, továbbá az adó- és jövedék pénztárakban, valamint az öszszes államkiadási pénztárakban létező állampapírpénz tett sept. végén 162,197,303 pftot, oct. végén 160,373,823 pftot, tehát 1,823,482 pfttal kevesebbet. Lombárd-velencei kincstárjegyekből f. év oct. végén még 1,543,250 lira (huszas) volt forgásban.

— Magyarországon orvosi névtár készíttetik, mely minden gyógyszerárakba megküldetvén, csupán azon orvosok vényeit (recept) szabadand megkészíteni, kiknek nevei e névtárban foglalvák.

— A pénzügyministerium utasítást bocsátott ki Magyarország egyetemes gyűjtő-pénztáraihoz, melynél fogva a folyamatból kivett rész váltó pénzek mostantól fogva beváltandók.

— A len- és kendermivelő társulat növekedő előmenetelt tesz. A társulat Hannsdorfban, Morvaország egyik kitünőbb lentermő vidékén, egy igen alkalmas területet vásárolt meg, a lenkészítési intézethez szükséges építéseket megkezdte, s több ezer mázsa lent vett, s még venni fog által. Az ottani lakosság az új készítési mód előnyeit belátván, az intézetet e részben gyámo-lija. A hannsdorfi intézet rendezését Reuter cs. k. tanácsnok vezeti, kinek erélyességétől s belátásától a legjobb eredményt várhatni.

— Tapasztaltatván, hogy az útvámbevételek a vasútak behozatala óta tetemesen csökkentek, tervben van a vaspályákon szállított árumentől sulyok szerint bizonyos vámdíjt fizettetni az útvám felsegállítására.

— A Duna és Dráva folyók teljesen szabályoztatni fognak, s e végre a szükséges felmérések megrendeltettek.

— Hallomás szerint Adelsbergből Fiuméba mozdonyvasút fog vitetni, miáltal Károlyvárostól a tengerparthoz építeni szándékolt lóerejű vasút alkalmasint elmarad.

— Az állam vaspályák öszszes jövedelme october havában 997,009 ft. volt.

— Az utazó kereskedelmi ügynökökre nézti törvény megjelent, mely szerint ezek foglalkozásuk gyakorlatára nézti hatósági engedélyhez vannak kötve.

— Franciaországban az orvosok száma 16,072; ebből 168 a sebész, 10,971 az orvostan tudora; 4522 egészségügyi tiszt, 411 fogorvos. Minthogy ott az orvosok kiváltsági adót fizetnek, ezeknek adójok öszszesen 5 1/2 millió frankot tesz. Legjobban megy a fogorvosoknak.

— Austria s több német állam közt alkudozás foly az austriai birodalomban s különösen Magyar- és Erdélyországbai bévándorlásokra nézti. Hallomás szerint kikötött, hogy utlevelek csak olyanoknak adassanak kivándorlás végett, kik az austriai hatóságoktól az elfogadásról már biztosítottak.

— Sz. Pétervárt a cholera kiütött.

— Párisban jelenleg 80,000 munkás foglalkezik rontás és építéssel.

— A bánái föld vegytani vizsgálat alá vétetvén, kitűnt, hogy noha nagyon gazdag organikus állományokban, de kevés phosphorsavanyt és savanyban feloldható lúgsókat tartalmaz. Kitűnő termékenysége tehát inkább physikai sajátosságában, mint vegytani összetettségében áll.

— A francia bank pénzkészlete jelenleg 548.750.000 frank: a forgalombani bankjegyek értéke 661.500.000 frank.

— Az angolországi kihozott áruk értéke ez év három első negyedében 54.391.438 font sterling.

— A Dunagőzhajótársaság új szabályzata felsőbb jóváhagyást nyert. A társaság joga a Dunán és mellék folyókon kizárólag hajókázhatni, 1880-ig érvényben marad. A társaság tőkéje jelenleg 13.500.000 forint.

— Hallomás szerint az építész-szoigálat vezérlete Erdélyben Leuthmetzer Florián felügyelő urra leendő bizva.

— A keleti vasúton nem régiben szerencsétlenség történt. Egy vonat Dirschaunál 40 lábnyi magasságról rohant le. Oka egy sín összetörődése. A holtak és sebesültek száma még nem tudatik.

— A magyar gazdasági egyesület I. hó 17-kén Pesten tartott közgyűlésében az arisztokráciából számosan vettek részt. A kormánybiztos előadta, miként Ő Felsege az előterjesztett szabályokat csekély módosítással helybenhagyta. A közgyűlések tárgyalásai nyilvánosak lesznek. A szabályok felolvasása után bizottmányi tagok választása került szőnyegre.

— A magyarországi kereskedelmi és iparkamarák új választásai 1853-ra a szokott úton fognak történni.

— Bécsi lapok szerint a magyarországi urbéri kérdés már elhatározott: az illető legmagasb határozat kihirdetése legközelebb meg fogna történni. Az ide tartozó körülmények megoldására egy a többi kormányhatóságoktól független bizottmány fog Pesten összeülni; melynek tagjaiul több, a legfelsőbb törvényszéknél hivataloskodók neveztetnek.

ELEGYTÁR.

— Rajziskolák Angliában. Mióta az angolok a világ-iparműkiállításban meggyőződtek a felől, hogy a francziák által mindenben, mi izlést és művészetet kíván, nagyon is felülmulhatnak, minden nevezetesebb városban rajziskolákat állítanak fel, s a kereskedelmi iroda megigérte ez iskoláknak mintákat szolgáltatni a

diszitmények s a művészet más nemeire, „mint-hogy elismertetett, miszerint minden nemű népnevelésre nézt az elemi rajz fontos szerepet játszik.“

— 1849 katonai évben az özszeeskettek, szülöttek és megholtak statistikai kimutatása az egész birodalomban, következő adatokat tüntet föl: Özszaadattak a nevezett évben 201,081, születtek 120,675, meghaltak 610,829. A megelőző évhez mérve szaporodott a házasultak száma 8363-mal: a szülötteké 120,199; a halottaké kevesebb 111,098-al. A törvényes születések száma szaporodott 108,169-el; a házasságok kivülieké 12,030-al. A járvány legtöbb áldozatot ragadott el Galicziában, t. i. 30,562. Az öngyilkolások száma 1849-ben 726-ra ment, a múlt évhez képest 126-al kevesebbre. A szülöttek és megholtak közti arány 1849-ben mint 100:88-hoz állott, ellenben 1848-ban 100:126. A népesség nevekedését mutató ezen eredmény azon körülményben alapszik, miszerint egészben véve 1849-ben 81,148-al több ember született mint meghalt, mely számból különösen Csehországra 56,036. Galicziára 17,384 esik.

— Nem megvetendő kereskedési ág Franciaországban a rózsatermesztés. Már 1770-ben nagyon sok rózsát vittek ki ez országból, s most csak azon rózsamenyiséget, mit a Seinemegye előállit, 1 millióra teszik. Páris virágpiaczán évenként legalább 100,000 rózsátó adatik el, — s kivitetik legalább 800,000 tő. Rendesen 4 millió frankra számítják azon virágok értékét, mely évenként Páris piaczán kiállitattik, ide nem számítva azon virágokat, mik köz- és magánünnepélyekre használtatnak. Páris felhasznál évenként 5 millió frank áru epret. Ezen kívül nagy kereskedés foly a spárgával, melyből csak egyetlen helyről naponként 500 frank értékű szállitattik Angliába; szintugy a dinnyével, melyből tavaly Honfleur egy millióra szállitott Londonba.

— Előfizetés kalapokra. Egy bécsi kalapos előfizetést akar nyitni kalapokra. Az ember 6 forinttal előfizet egy évre, s ez árért minden második hónap végével új kalapot kapna, csupán a régit kellene visszaszolgáltatni.

— A fegyenczek dolgoztatása. Nem régiben javaslat tétetett a m. belügyministeriumhoz az iránt, hogy a fegyenczek közhasznu munkák teljesítésére alkalmaztassanak. Például Visegrádon, hol roppant anyagu út-kőbánya létezik, egy 3000 fegyenczet magába foglaló intézet építtetnék, s a fegyenczek út- és járdakő fejtéssel és faragással foglalkodtatnának. Kiszámíták, hogy

minden fegyencz napjára 14 p. kr nyereséget hajtana az állampénztárnak, mi évenként 3000 fegyenczszám mellett 210.000 p. forintot tesz, míg így midőn mit sem keresnek, tartásuk évenként 216,000 pforintba kerül.

— A dohány egyed árusság az államnak évenként jövedelmez Franciaországban 88,640,406, Austriában 22,962,502, Spanyolországban 23,638,869, Angliában 89.600,000. Oroszországban (Lengyelhon nélkül) 7,605,838 frankot.

— A legrégebb piaci árjegyzékek szerint

Bécsben 1462-ben egy pozs. mérő búza egy garas, egy mérő rozs öt, s egy mérő zab négy fillér volt.

— Beregmegyéből. Alsó-Vereczkére, gróf Schönborn ő főméltósága munkácsi és szentmiklósi uradalmaiba october 13-kán Morvaországból, báró Türkenheim hoschtizi eredeti júhnyájából egy 1000 ezüst forint áru három éves kos érkezett.

— A Dunában élő halaknak eddig 77 különböző fajtát ismerik.

A kolozsvári keresk. s iparkamara befolyása mellett szerkeszti Berde Áron, tanár.

PIACZI ÁRJEGY:

Erdélyi köből.	Búza.		Elegyb.		Rozs.		Arpa.		Zab.		Törökbúza.		Hús. Gyertya. Fa			
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	1 font.	egy öl.		
Kolozsvár nov. 15-kén	16	24	11	36	9	20	7	20	4	24	7	20	15 1/2	56	21	—
N. Enyed nov. 1-ő hét	12	12	9	25	6	45	—	—	4	—	4	50	15	54	17	30
„ „ „ 2-k „	13	—	9	55	6	52	—	—	4	24	5	36	—	—	—	—
Sz. Udvarhely nov. 9-n	13	20	9	30	6	43	—	—	3	36	8	—	18	—	15	—
„ „ „ 16-n	13	12	12	—	6	48	—	—	4	—	6	40	14	—	—	—
Zilah nov. 13-kán	16	—	12	—	—	—	—	—	4	—	8	—	13 1/2	54	12	30
„ „ 20-kán	16	—	12	—	—	—	—	—	4	20	8	—	—	—	—	—
N. Várad nov. 17-kén	12	45	10	7	8	15	6	22	5	15	7	30	21	1 ft	—	30 5

Bécs novemb. 22. Agio: arany 2 1/2%; ezüst: 15 1/2%.

HIVATALOS HIRDETÉS.

29)

Mint hogy az 1853-dik évre az idevaló es. k. Sóbányászat számára megkivántató tiszta fagygyu-gyertya mintegy 140 mázsa mennyiségben ajánlat útján a kevesebbért vállalkozótól megszerzendő; minden vál-

lalkozai akaró gyertya-gyártók ezen-
nel felszólítanak, hogy ebbéli ajánlatukat bélyegzett irásban, pecsét alatt, ezen külirattal „ajánlat fagygyu-gyertya tárgyában, s el-látva legfennebb jövő December ha-
va 6-ik napjáig bérmentesen, a M.

Ujvári es. k. Sóbánya hivatalnak béküldeni el ne mulassák.
Tisztán ki nem tett ajánlatok el nem fogadhatók.

A M. Ujvári Sóbánya hivatal
Novemb. 20-án 1852.

MAGÁN-HIRDETÉSEK.

(3-6)
Hunyad megyében Bábólnán és Hátszeg vidékén Nalác-vádon, két terjedelmes jószág, mihez többféle regalek, nagy kiterjedésű erdők, fűrész- és lisztelő malmok, korcsmák, valamint különösen Bábólnán egy szeszgyártásra alkalmas telek és é-

pület, s. circa 1200 veder borra már ismét termésbe hozott nemes szőlők tartoznak, jövő 1853-dik év sz. György napjától kezdve, több évek-re, együtt vagy külön, a gazdasági eszközök béres ökrök és a takarmány egy-harmadának átengedése mellett, hasznobérbe adandó. Bőveb-

ben értesülhetni Szászvaroson Nagy Zsigmond ur által vagy Bábólnán az alsó udvarban.

30.

ZONGCRA.

Egy jó zongora kerestetik bérbe. Bővebbet Tilsch kereskedésében.

Nyomatott a rom. kath. lyc. könyvnyomó int. betüivel, kiadó TILSCH JÁNOS könyvtáros.